

KÖNYVISMERTETÉS.

Horváth Konstantin: Az Egyházi Értekezések és Tudósítások története 1820—1824. (Verseghy Ferenc és Horváth János levelezése 1819—1822.) Veszprém, 1937. N. 8-r. VIII, 100, 356 l.

A pozsonyi kispapoknak irodalmi érzékű társaságából került ki Horváth János, a későbbi székesfehérvári püspök, aki már a Tudományos Gyűjtemény előtt tervezte egy egyházi tud. folyóirat kiadását. E folyóiratnak, amelynek dolgozótársai között a protestáns Romy Károly Györgyöt és a tudós Hrabovszky Györgyöt is ott találjuk, főmunkatársa, szinte lelke lett élete utolsó három esztendejében Verseghy Ferenc. A tudós veszprémi kanonok és az ősz költő között meleg baráti kapcsolat alakul, élénk levélváltás — ez a levelezés Verseghy hagyatékából a zirci levéltárba került. Verseghy levelei nem kerültek elő, de legtöbbjéhez a költő fogalmazványt írt, s ezek megvannak. A levelek néhány adatát már a cisztercita Madarász Flóris fülhasználta dolgozataiban. Az egész anyagot, díszes kiállításban, betűhíven teszi most közzé Horváth Konstantin, s a kötet bevezetésében sok évi kutatása alapján gondos részletezéssel magának a szellemtörténeti szempontból is érdekes folyóiratnak egész történetét megírta. A kiadást illetőleg talán jobb lett volna, ha a levélváltást nem a levélírók szerint külön csoportosítva, hanem a keltezés rendjében, egyfolytában adja; olvasmányul érdekesebbé vált volna a kötet — forrásanyagul azonban így is jól használható.

Minket e helyütt a kötetnek csak irodalomtörténeti vonatkozásai érdekelnek. Verseghy és Horváth János barátságáról s Verseghy utolsó éveiről kapunk a nagy levélanyagból — Horváth Konstantin jól áttekintő bevezetésével — képet. Verseghy kiszabadulása óta mindvégig nehezen kereste a mindennapi kenyerét, amelyet utolsó éveiben fölemelt nyugdíja sem biztosított neki eléggé. Horváth folyóirata e tekintetben is segítségére volt. A szűkös viszonyok közepett társadalmi helyzete mégis megerősödött: az egri érseket, a szepesi, fehérvári, veszprémi püspököket (a szepesi püspök Pyrker volt) jóakarói, sőt barátai közé számíthatta. A Horváth folyóiratában való közreműködés friss keringésben tartotta *Magyar grammatikája* óta is eleven írói vénáját, szótári működésén túl a zsoltárfordítások és egy bibliafordítás eszméje nagy tervekre hangolják. Sok cikkén kívül még ráér Ovidius *Metamorphosis*ának jó fordítására. A Császár Verseghy-életrajzából nagyrészt eddig is ősmereves keretben jól tölti ki a most közrebocsátott anyag. Verseghy költői működését két eddig ősmereves költemény közlésével egészíti ki (80. és *125. l.)

s rávezet Verseghynek egy kis Tasso-, s egy kis Voltaire-fordítására. (42—44. l.) Nem ösmerjük *Francia nevelő* c. (bizonyára fordított) munkáját sem. A *Religióznak, Moralitásnak és Humanitásnak Hazánkbul való enyészéséről* c., kéziratban maradt prózai dolgozata egyrészt azért érdekes, mert az egykor nagyon is szabadon gondolkodó költőnek lelki megtérésére vet világot, másrészt, mert a liberalizmus ellen foglal állást — 1820-ban — s a regények és drámák egykori fordítója és írója a sok román „erkölcsbajnokain“ és „hűségbajnoknéin“ túl a „theatralis darabok“ ellen küzd, amelyekben „a szerelem a fődolog.“ (*324. l.) — Irodalomtörténeti érdekességű a füredi találkozó, ahol Takáts József, Kisfaludy Sándor és P. Horváth Endre vártak a költőre (81. l.): az orthológus költők voltak itt együtt mesterükkel. Kazinczyval a *Tunisiás* körül találkozik össze Verseghy; nagyon jellemző Majláth Jánosról e téma körül följegyzett epizódja, (*104. l.) s a költő *Tunisiás*-ismertetésének története. Új adat a költő életrajzához, hogy Fischer érsek meghívta, menjen hozzá Egerbe lakni, ahol valamikor együtt voltak kispapok, s legyen segítségére egy új egyházi folyóirat megindításában. Verseghy tréfával ütötte el a dolgot. (*29. l.) Végül a költő halálossá vált betegségéről, annak kezdetéről (*141. l.) és lefolyásáról kapunk új adatokat. Mindez nem sok. Nem is az adatok és a részletek alkotják a könyv érdemét: irodalomtörténeti szempontból azért vagyunk hálásak Horváth Konstantinnak, mert a levelek közrebocsátásával közvetlen, meghitt közelébe jutunk, írói műhelyébe pillanthatunk az élete végén is serényen és fáradatlanul munkálkodó költőnek.¹

GÁLOS REZSŐ.

Studi e documenti italo-ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma diretti da *Eugenio Koltay-Kastner*. I. Annuario 1936. Roma, 1937. 8-r. 238 l.

Az e kötettel meginduló kiadványsorozat célja Koltay-Kastner Jenőnek, a római magyar intézetek igazgatójának, a magyar-olasz szellemi kapcsolatok kitűnő kutatójának bevezetése szerint az, hogy egyrészt a római magyar ösztöndíjasok kutatásainak eredményét, másrészt a római intézetek volt tagjainak és vendégeinek az olasz tudósvilágot is érdeklő tanulmányait közzétegye; de meg kívánja szólaltatni az olasz tudomány egy-egy vezető egyéniségét is, nyilván elsősorban magyar vonatkozású kérdésekben. (Így közli e kötet Gigliolinak *La Pannonia e l'impero Romano* c. tanulmányát.)

Ebben az első kötetben két irodalomtörténeti érdekű közlemény jelent meg. Az egyik (144—188. l.) a magyar humanizmus fejlődéséről, annak társadalmi alapjairól, külső forrásairól és belső mozgató erőiről, eszmei és műfaji hagyományairól ad összefoglaló képet. Tárgyát nem teljesen kifejező címe — Toffanin egy tanulmányát variálja — *Che cosa fu l'umanesimo ungherese?* Írója Kardos Tibor, a magyar humanizmus egyik leglelkesebb és legerősebben olasz kultúrájú ifjú kutatója. E dolgozata is nemcsak az olasz közönséget tájékoztató összefoglalása eddig ismert — sokban a szerzőtől elért — eredményeknek. Kardos Tibor tanulmánya nagyarányú új

¹ A kötet Verseghynek még 23, másokhoz írt levelét is közli.